

Poszerzanie kompetencji z zakresu prawa handlowego w państwach członkowskich

BADANIE

Sporządzono na wniosek Komisji Prawnej
STRESZCZENIE

Treść

Niniejsze badanie, zlecone przez Departament Tematyczny ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych Parlamentu Europejskiego na wniosek Komisji Prawnej Parlamentu Europejskiego (JURI), rzuca światło na kwestię transgranicznych umów handlowych i ich funkcjonowanie w teorii i w praktyce. W badaniu opisano ramy prawne funkcjonowania umów handlowych i przeanalizowano obecne praktyki handlowe pod względem wyboru prawa właściwego i wyboru sądu właściwego. Wykazano, że prawa i sądy w niektórych państwach cieszą się większą popularnością niż w innych państwach i zaproponowano przyjęcie szeregu środków służących usprawnieniu rozstrzygania sporów międzynarodowych w UE. W badaniu zaproponowano między innymi wprowadzenie trybu przyspieszonego dla transgranicznych spraw handlowych i ustanowienie wyspecjalizowanych sądów lub izb na potrzeby transgranicznych spraw handlowych w każdym państwie członkowskim. Ponadto zaproponowano ustanowienie Europejskiego Sądu Gospodarczego.

O PUBLIKACJI

Niniejsze badanie przeprowadzone na wniosek Komisji Prawnej Parlamentu Europejskiego zlecił, nadzorował i opublikował Departament Tematyczny ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych.

Departamenty tematyczne dostarczają niezależnych opinii eksperckich, zarówno w Parlamencie Europejskim, jak i poza nim, celem wspierania komisji parlamentarnych i innych organów parlamentarnych w kształtowaniu prawodawstwa i sprawowaniu kontroli demokratycznej nad polityką wewnętrzną i zagraniczną UE.

W celu skontaktowania się z Departamentem Tematycznym ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych lub zaprenumerowania jego comiesięcznego biuletynu prosimy pisać na adres: poldep-citizens@europarl.europa.eu

WŁAŚCIWY ADMINISTRATOR BADANIA

Udo BUX

Departament Tematyczny ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych
Parlament Europejski

B-1047 Bruksela

E-mail: poldep-citizens@europarl.europa.eu

POMOC REDAKCYJNA

Monika Laura LAZARUK

AUTOR

Prof. dr Giesela RÜHL, LL.M. (Berkeley), Uniwersytet w Jenie (Niemcy)

WERSJE JĘZYKOWE

Oryginał: EN

Dokument ukończono we wrześniu 2018 r.

© Unia Europejska, 2018

Niniejszy dokument jest dostępny w internecie na stronie:

<http://www.europarl.europa.eu/committees/pl/supporting-analyses-search.html>

ZASTRZEŻENIE PRAWNE

Opinie wyrażone w niniejszym dokumencie są jedynie opiniami autorów i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Parlamentu Europejskiego.

Powielanie i tłumaczenie do celów niehandlowych jest dozwolone pod warunkiem wskazania źródła oraz wcześniejszego poinformowania wydawcy i wysłania mu egzemplarza.

STRESZCZENIE

Transgraniczne umowy handlowe podlegają mozaice norm i przepisów prawnych. Aby wyeliminować lub choćby zmniejszyć wynikającą z tego faktu niepewność prawa, podmioty gospodarcze na szczeblu międzynarodowym i w UE często określają prawo właściwe i sąd właściwy. W takich przypadkach szczególną popularnością cieszą się prawo angielskie i szwajcarskie oraz angielskie i szwajcarskie sądy: w wielu badaniach empirycznych wykazano, że prawa i sądy tych dwóch państw są częściej wybierane niż prawa i sądy innych państw, w szczególności innych państw członkowskich. Parlament Europejski wezwał zatem do debaty na temat możliwości poszerzenia kompetencji z zakresu prawa handlowego w UE. Niniejsze badanie, zlecone przez Komisję Prawną Parlamentu Europejskiego, ma stanowić wkład w tę debatę przez przeanalizowanie **transgranicznych umów handlowych i ich funkcjonowania w teorii i w praktyce**. W badaniu opisano obowiązujące ramy prawne i przeanalizowano praktyki handlowe pod względem klauzuli wyboru prawa właściwego i klauzuli prorogacyjnej. Ponadto omówiono niektóre konsekwencje nierównego podziału kompetencji w zakresie prawa handlowego w UE. Przedstawiono również szereg sugestii dotyczących zwiększenia atrakcyjności rozstrzygania międzynarodowych sporów handlowych w UE. Poniżej podsumuję najważniejsze ustalenia badania (pkt 1) i zalecenia (pkt 2) oraz przedstawię zwięzłą prognozę (pkt 3).

1. Ustalenia

1.1. Transgraniczne umowy handlowe funkcjonują w złożonym środowisku prawnym (ppkt 2.1). Podlegają **mozaice przepisów krajowych, europejskich i międzynarodowych** w zależności od tego, czy przedmiotem sprawy są kwestie związane z prawem materialnym (ppkt 2.1.1), wyborem prawa właściwego (ppkt 2.1.2) czy rozstrzygnięciem sporów (ppkt 2.1.3). Aby wyeliminować **niepewność prawa** wynikającą z tej mozaiki obowiązujących norm i przepisów prawnych, podmioty gospodarcze, na szczeblu międzynarodowym i w UE, bardzo często określają prawo właściwe i sąd właściwy za pomocą **klauzuli wyboru prawa właściwego i klauzuli prorogacyjnej** (ppkt 2.2). W takich przypadkach szczególną popularnością cieszą się **prawo angielskie i szwajcarskie** oraz **angielskie i szwajcarskie sądy**: w wielu badaniach empirycznych wykazano, że prawa i sądy tych dwóch państw są częściej wybierane niż prawa i sądy innych państw, w szczególności innych państw członkowskich (ppkt 2.2.1 i 2.2.2). Przykładowo w Zjednoczonym Królestwie Sąd Gospodarczy w Londynie stał się forum uznanym na szczeblu międzynarodowym, przyciągającym podmioty gospodarcze nie tylko z UE, ale z całego świata. Sądy w innych państwach członkowskich nie są natomiast równie popularne.

1.2. Fakt, iż niektóre prawa i sądy są bardziej popularne od innych świadczy o nierównym podziale **kompetencji z zakresu prawa handlowego** między państwami, a w szczególności w UE. Ustalenie to nie jest problemem per se. Problemy mogą jednak pojawić się w sytuacji, gdy nie wszystkie podmioty gospodarcze mają możliwość wyboru prawa i sądów powszechnie uważanych za najlepsze. Na przykład wiele podmiotów nie może wnieść skargi do sądów angielskich, ponieważ koszty postępowania w Anglii są szczególnie wysokie. Podmioty te decydują się na skorzystanie z innych rozwiązań dostępnych w swoim kraju pochodzenia lub w kraju pochodzenia drugiej strony umowy. Biorąc jednak pod uwagę **systemy wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych w państwach członkowskich** jasne jest, że nie wszystkie z tych rozwiązań spełniają oczekiwania podmiotów gospodarczych (ppkt 3.1).

1.3. Dodatkowym problemem jest **perspektywa brexitu**: jako że Zjednoczone Królestwo najprawdopodobniej utraci dostęp do europejskiej przestrzeni sądowej, w postępowaniach sądowych w Anglii nie będzie już można korzystać z wielu europejskich przepisów ułatwiających współpracę sądową w sprawach cywilnych. Przede wszystkich wyroki wydane przez sądy angielskie nie będą już bezpośrednio wykonywane zgodnie z rozporządzeniem Bruksela Ia. Nawet podmioty gospodarcze, które dotychczas chętnie korzystały z możliwości rozstrzygania sporów w Zjednoczonym Królestwie, mogą ponownie rozważyć swój wybór i szukać innych rozwiązań w pozostałych państwach członkowskich (ppkt 3.2).

2. Zalecenia

W świetle powyższych ustaleń prawodawca Unii powinien podjąć szereg środków, aby zwiększyć atrakcyjność rozstrzygania transgranicznych sporów handlowych w UE (pkt 4). Środki te powinny dotyczyć z jednej strony wyboru prawa właściwego, a z drugiej strony rozstrzygania sporów.

2.1. Jeśli chodzi o wybór prawa właściwego, prawodawca Unii powinien wprowadzić zmiany do art. 3 rozporządzenia Rzym I i art. 14 rozporządzenia Rzym II (ppkt 4.2.1 i 4.2.2). W szczególności powinien umożliwić podmiotom gospodarczym wybranie **prawa innego niż prawo krajowe**, takiego jak Zasady międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT lub Zasady europejskiego prawa umów (ppkt 4.2.1.2). Ponadto ograniczenia określone w art. 3 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rzym I oraz art. 14 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rzym II należy skreślić w celu umożliwienia podmiotom gospodarczym wybrania **prawa krajowego innego państwa lub państwa trzeciego w sprawach krajowych i europejskich** bez konieczności stosowania przepisów prawa krajowego lub europejskiego (ppkt 4.2.1.3). Wprowadzenie powyższych zmian zapewni podmiotom gospodarczym większą swobodę wyboru prawa właściwego oraz sprawi, że wybór sądu w jednym z państw członkowskich stanie się bardziej atrakcyjny.

2.2. Jeśli chodzi o rozstrzyganie sporów, prawodawca Unii powinien dążyć do usprawnienia rozstrzygania sporów transgranicznych na szczeblu państw członkowskich (ppkt 4.3) i na szczeblu UE (ppkt 4.4).

2.2.1. Na szczeblu państw członkowskich prawodawca Unii powinien wprowadzić **tryb przyspieszony dla transgranicznych spraw handlowych**, podobny do trybu obowiązującego w przypadku transgranicznych drobnych roszczeń (ppkt 4.3.1). Dzięki temu w każdym państwie członkowskim byłaby dostępna szybka i skuteczna procedura rozstrzygania sporów międzynarodowych. Zapewniłoby to również wykonywanie umów handlowych w rozsądnym terminie. Z wielu powodów wprowadzenie europejskiego trybu przyspieszonego nie byłoby jednak cudownym panaceum. Po pierwsze, szybkość to nie wszystko; liczy się również wynik. Europejski tryb przyspieszony umożliwiłby zatem tylko osiągnięcie lepszych rezultatów w raczej prostych sprawach; w bardziej złożonych sprawach stanowiłby niewielką pomoc. Po drugie, nawet najlepsza procedura nie pomoże, jeśli sąd lub sędziowie nie mają kompetencji, wiedzy fachowej ani doświadczenia w zakresie transgranicznych spraw handlowych. W istocie Sąd Gospodarczy w Londynie zawdzięcza swoją popularność nie tylko szybkiej i skutecznej procedurze rozstrzygania sporów, ale również sędziom, którzy są bardzo szanowani i uważani za ekspertów w dziedzinie prawa handlowego.

2.2.2. Wprowadzenie europejskiego trybu przyspieszonego dla transgranicznych spraw handlowych może być zatem tylko pierwszym krokiem na drodze do poszerzenia ogólnych

kompetencji z zakresu prawa handlowego w UE. Powinien temu towarzyszyć szereg dalszych środków, obejmujących przede wszystkim ustanowienie **wyspecjalizowanych sądów lub izb na potrzeby transgranicznych spraw handlowych** w każdym państwie członkowskim (ppkt 4.3.2). Sądy lub izby te byłyby właściwe do rozpoznawania transgranicznych spraw handlowych i mogłyby szybko poszerzyć kompetencje i wiedzę fachową, ponieważ częściej miałyby do czynienia z tym samym rodzajem spraw. Jeśli chodzi o tryb rozstrzygania sporów, wyspecjalizowane sądy lub izby powinny stosować europejski tryb przyspieszony. Powinny także umożliwiać przeprowadzenie postępowania w języku angielskim, aby uwzględnić szczególne potrzeby stron z zagranicy.

2.2.3. Dalsze środki, które należy podjąć, powinny obejmować 1) **lepsze szkolenie sędziów i prawników** w zakresie europejskiego prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodowych postępowań cywilnych (ppkt 4.3.3.1); 2) **zapewnienie lepszego dostępu do prawa europejskiego i obcego** przez ustanowienie centralnej bazy danych oraz wprowadzenie trybu prejudycjalnego między państwami członkowskimi (ppkt 4.3.3.2); oraz 3) **lepsze kształcenie prawnicze** w UE podnoszące poziom ogólnej wiedzy w zakresie europejskiego prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodowych postępowań cywilnych (ppkt 4.3.3.3).

2.2.4. Na szczeblu UE prawodawca Unii powinien dążyć do ustanowienia **Europejskiego Sądu Gospodarczego** (ppkt 4.4). Sąd ten stanowiłby uzupełnienie sądów państw członkowskich oraz byłby dodatkowym **międzynarodowym sądem właściwym do rozstrzygania sporów transgranicznych**. Rozwiązanie to przyniosłoby wiele korzyści. Po pierwsze, w Europejskim Sądzie Gospodarczym mogliby zasiadać sędziowie ze wszystkich państw członkowskich, mający doświadczenie w obszarze prawa handlowego. Dzięki temu sąd ten miałby niezbędną wiedzę fachową i niezbędne doświadczenie. Po drugie, Europejski Sąd Gospodarczy byłby sądem o prawdziwie międzynarodowym charakterze, ponieważ zasiadali w nim sędziowie reprezentujący różne wymiary sprawiedliwości i o różnym pochodzeniu kulturowym. Mógłby on w wiarygodny sposób – prawdopodobnie lepiej niż jakikolwiek inny sąd krajowy – sygnalizować swoją neutralność i bezstronność. Po trzecie, Europejski Sąd Gospodarczy mógłby również – ponownie lepiej niż jakikolwiek inny sąd krajowy – stanąć do rywalizacji na szczeblu globalnym w zakresie rozstrzygania międzynarodowych sporów handlowych, która nasiliła się w ostatnich latach, powodując ustanowienie międzynarodowych sądów gospodarczych na całym świecie. Dzięki temu rozwiązaniu Unia Europejska stałaby się na szczeblu globalnym atrakcyjnym miejscem rozstrzygania sporów międzynarodowych, co z kolei korzystnie wpłynęłoby na europejskie przedsiębiorstwa pod względem ich stosunków zarówno z innym europejskimi przedsiębiorstwami, jak i z podmiotami z państw trzecich.

3. Prognoza

Zaproponowane środki, jeśli zostaną wdrożone, całkowicie odmienią – i usprawnią – możliwości rozstrzygania sporów w UE. Zapewni to podmiotom gospodarczym dostęp do **wysokiej jakości sądownictwa i procedur we wszystkich państwach członkowskich**, bez względu na ich wielkość i zasoby. W rezultacie podmioty gospodarcze będą mogły uzyskać zaufanie, że mogą dochodzić swoich roszczeń za granicą, niezależnie od miejsca pochodzenia drugiej strony umowy i bez względu na fakt, czy strony wybrały sąd właściwy. Ponadto sama UE stanie się **atrakcyjnym miejscem rozstrzygania transgranicznych sporów handlowych**. Będzie mogła konkurować z niektórymi wiodącymi ośrodkami rozstrzygania sporów na świecie, co z kolei powinno zwiększyć atrakcyjność UE jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej.

